

УДК 910.2+796.5

Н.В.Фоменко, кандидат географічних наук, Івано-Франківський коледж ЛНАУ, ПВНЗ «Галицька академія»

Досвід викладання дисциплін екологічного характеру для спеціальності «Туризм»

В статті акцентована увага на важливості формування у студентів спеціальності «Туризм» екологічної свідомості. Це пов'язано з специфікою туристичного природокористування в туристичній галузі. Запропоновано виробничі функції, типові задачі діяльності та уміння, якими повинні володіти випускники.

Ключові слова: туризм, навколишнє середовище, екологія, фахова підготовка, туристське природокористування, антропогенне навантаження на навколишнє середовище.

Опыт преподавания дисциплин экологического характера для специальности "Туризм"

В статье акцентировано внимание на важности формирования у студентов специальности «Туризм» экологического сознания. Это связано со спецификой туристического природопользования в туристической отрасли. Предложено производственные функции, типичные задачи деятельности и умения, которыми должны обладать выпускники.

Ключевые слова: туризм, окружающая среда, экология, профессиональная подготовка, туристское природопользование, антропогенная нагрузка на окружающую среду.

Experience of teaching ecological sciences for specialty "Tourism"

The article accentuates the importance of the ecological awareness of students majoring in "Tourism". This is due to the feature of using nature in tourism. Production function, typical tasks and skills of students are offered.

Keywords: tourism, environment, ecology, professional education, tourist nature, human pressure on the environment.

Туризм сьогодні виступає масовою формою використання навколишнього природного середовища, є одним з видів природокористування та виступає піонером у використанні природних ресурсів, першим включаючи в господарський оборот природні комплекси і їх елементи, що раніше не використовувались: гори, екзотичні й унікальні ландшафти, печери, водоспади тощо. Специфіка туристського природокористування (комплексність, повсюдність, доповнюваність тощо) розмиває грані сформованих стійких понять природокористування інших галузей господарства. Якщо традиційно вплив на природу здійснюється за допомогою одремітнених і живих виробничих сил, то в туризмі він відбувається здебільшого через споживача – туриста.

На відміну від інших галузей, туризм не супроводжується вилученням природних ресурсів і подальшою їх переробкою, він використовує природний комплекс (ландшафт) в цілому, тобто виступає користувачем природних ресурсів. Виходячи з цього майбутньому фахівцю необхідно закласти фундаментальні основи раціонального користування природними ресурсами, що базуються на принципах сформованих законів розвитку природи та узагальнюються в дисциплінах екологічного характеру.

Вченими сьогодні помічено, що швидке зростання людства, інтенсифікація його діяльності ведуть до стрімкої зміни співвідношення глобальної екосистеми планети й господарської підсистеми, що визначається людською діяльністю [3, стор. 225].

Проблематика даної статті сформована автором протягом тривалого викладання екологічних дисциплін для спеціальності “Туризм” у ПВНЗ “Галицька академія”. Протягом викладацької роботи авторами було помічено значний розрив між фаховими предметними знаннями студентів та екологічними знаннями, які є вкрай необхідними для формування повноцінного фахівця із сформованими екологічним мисленням.

Типами туристичного природокористування є чотири основні [2]:

- 1) заповідне – доступне лише науковцям для експериментів і досліджень, студентам – для практики, а туристам – тільки для короткочасних екскурсій. Втручання людини, в т. ч. вилови і відстріли тварин, припустиме тут тільки для підтримки природного стану і заповнення втрачених ланок природного комплексу.
- 2) Рекреаційне – засноване на розвинутій мережі заміських природних парків для тривалого відпочинку і туризму, лісових і мисливських господарств, природних косовиць, відгінних пасовищ, тобто припускає помірну експлуатацію природних комплексів природного походження. Як і при заповідному природокористуванні, велике значення тут мають екскурсії і важливим чинником залишається пейзаж. Але вже дозволяється лежати на траві, купатися, збирати гриби і ягоди, ловити рибу тощо. В цій зоні розташовуються туристські бази, дачні селища, розміщується мережа туристських стежок і маршрутів.
- 3) Русальне – характеризується середньою і високою інтенсивністю ведення сільського господарства. Сади, городи, поля, ферми розташовуються тут поруч з водоймищами, лісами і луками, природними парками для відпочинку городян у вихідні дні. Переважає речове (сировинне) використання природних ресурсів.
- 4) Урбанізоване – включає постійні міські житла, зони громадського обслуговування і підприємства обробної промисловості, між якими розміщують міські парки і сквери для повсякденного користування.

Виходячи із даної типології, логічна схема викладання дисциплін екологічного характеру для студентів туристичного спрямування може мати таку логіку викладання: основи екології – заповідна справа – екотуризм – медична географія – курортологія – геотуризм – рекреаційне лісознавство. Відповідно, зміст знань, якими повинен володіти фахівець туристичної галузі можна поділити на такі блоки:

- загальні (базові) знання (набуваються в межах дисципліни “Екологія”, що входить до циклу обов’язкових дисциплін обсягом 54 год). Особливо слід

звертати увагу на глобальні екологічні проблеми, яких налічується набагато більше, ніж висвітлюється у підручниках із загальної екології, адже крім глобального потепління, кислотних дощів, озонових дір потрібно дати чітку уяву щодо зменшення біорізноманіття, вичерпність продуктів харчування, погіршення середовища існування диких тварин і рослин. Основним об'єктом вивчення дисципліни повинна бути екосистема, як елементарна складова навколишнього середовища та світу в цілому;

- специфічні екологічні знання (нормування антропогенного навантаження на довкілля, екологічний моніторинг, екологічна стандартизація та сертифікація (в тому числі продуктів харчування), екологічна геологія, заповідна справа, медична екологія);
- базові геологічні знання;
- специфічні знання юридичного характеру щодо видів туристично-рекреаційного природокористування в Україні та за кордоном, тобто сформувати апарат з основ екологічного права; також специфічні знання і вміння, зокрема тематичного картографування.

Визначені блоки формують виробничі функції, типові задачі діяльності та уміння, якими повинні володіти випускники при освоєнні запропонованої логіки викладу матеріалу та її змістовного наповнення (таблиця 1).

Таблиця 1

Виробничі функції, типові задачі діяльності та уміння,
якими повинні володіти випускники вищого навчального закладу спеціальності
«Туризм»

Шифри виробничої функції, типової задачі	Назва виробничої функції, типової задачі діяльності та зміст уміння	Вид і клас типової задачі діяльності, рівень
--	---	--

діяльності та уміння		уміння
1	Проектувальна	
1.01	Володіти понятійним-термінологічним апаратом екології	ПФ.С
1.01.01	На підставі понятійно-термінологічного апарату екології та основних законів, уміти працювати з навчальною та науковою літературою, з метою отримання можливості робити та обґрунтовувати наукові висновки, давати професійні рекомендації, застосовувати знання дії законів у сучасних проблемах	ЗП.О
1.01.02	На підставі понятійно-термінологічного апарату, що використовується в класичній екології, давати оцінку екологічного стану природних компонентів, пояснювати сучасні процеси законами традиційної екології, вміти прогнозувати їх	ЗР.Р
1.02	Оцінити стан природних об'єктів у різних еко- та геосистемах довкілля	
1.02.01	На підставі знань нормативних документів України (ЗУ про "ПЗФ, ...) та інструкцій щодо створення мережі ПЗФ у природних та модельних умовах, користуючись еколого-економічними показниками стану території, розробляти схему оптимізації та раціонального використання ПЗФ регіону	ПР.Р
1.02.02	На основі інформації про фізико-	ПР.Р

	географічний, екологічний та економічний стан території у природних та модельних умовах з використанням відповідних критеріїв складати обґрунтування доцільності використання окремого заповідного об'єкту (території) з туристичною метою	
1.02.03	Вміти проводити якісну та кількісну оцінку впливу антропогенного (туристичного) навантаження на стійкість території (в тому числі на геологічні процеси), споруди, використовуючи при цьому лабораторне обладнання	ПР.Р
1.02.04	Використовуючи наявні ГІС та алгоритми побудов складати карти нормованого туристичного навантаження на природно-територіальні комплекси, давати екологічну оцінку природокористування даних територій, проводити районування за різноманітністю ознак	ПП.О
1.02.05	На основі отриманих результатів про екологічний компонентів дати загальну характеристику якісного стану таксономічної одиниці ландшафту в цілому	ПР.Р
1.02.06	На підставі діючого законодавства розуміти норми і правила раціонального природокористування організаціями, установами, юридичними та фізичними особами	ПП.О

2	Організаційна	
2.01	Організація дій з метою попередження або зменшення рівня вірогідного пошкодження	
2.01.01	Застосовуючи методи спостереження визначати потенційно території для туристичного природокористування, елементи природного середовища, що можуть створювати загрозу виникнення надзвичайних ситуацій	ПР.Р
2.01.02	На підставі відомостей щодо потенційно небезпечні території та елементи природного середовища залежно від видів туристичної діяльності за допомогою типових інструкцій планувати запобіжні заходи	ЗП.О
2.01.03	На підставі методів математичної статистики та визначення природних, соціально-економічних умов, що зумовлюють захворюваність людини, визначати вплив довкілля на самопочуття людини у різних умовах функціонування природно-територіальних комплексів та робити висновки з наданням рекомендацій	ПП.О
3	Виконавча	
3.01	Аналізувати якісний стан ландшафтних одиниць	
3.01.01	На основі теоретичних знань про екосистему та визначену роль антропогенної складової у процесах, що	ПР.Р

	<p>відбуваються у геосистемах, з використанням ландшафтних карт, уміти аналізувати структуроформуючі відносини як в межах природних так і урбанізованих ландшафтів</p>	
--	--	--

Туризм як багатоцільовий вид природокористування, що задовольняє потреби різних соціально-демографічних груп населення, висуває найрізноманітніші вимоги до природних комплексів. Особливого значення набуває якість використовуваних рекреаційних ресурсів. В сучасному житті виникає багато явищ природного та антропогенного характеру, що приводять до ускладнення процесів туристичного природокористування.

Наведемо деякі приклади. В листопаді 2007 року у Керченській протоці відбувся розлив нафти внаслідок сильного шторму. При цьому затонули, були викинуті на мілину або пошкоджені 13 суден, що спричинило виливання у море більше 1300 т мазуту. В березні 2009 року влада Австралії оголосила північне узбережжя зоною екологічного лиха: у результаті шторму нафтоналивний танкер Pacific Adventurer отримав пробоїну, у воду вилилося понад 30 тонн нафти. Більша за величиною катастрофа розвинулася в Мексиканській затоці, що загрожує обернутися наймасштабнішою екологічною катастрофою за всю історію США. Найбільш постраждалими напрямками господарювання в таких регіонах виступає туризм й рибне господарство.

Отже, важливою ланкою підготовки фахівців туристичних спеціальностей є фундаментальна екологічна освіта, яка забезпечить формування екологічно свідомої молоді, що вирішує питання раціонального природокористування в галузі туризму.

Література:

1. Зоріна Н.О. Екологія. Виробнича практика: Навчальний посібник. – Івано-Франківськ: Симфонія форте, 2008. – 340с.

2. <http://leksika.com.ua> - енциклопедичний словник-довідник з туризму
3. Розвиток туристичного бізнесу регіону: Навчальний посібник / За ред. Доктора економічних наук, професора Школи І.М. – Чернівці: Книги – ХХІ, 2007. – 292с.
4. Дмитрук О.Ю. Екологічний туризм: Сучасні концепції менеджменту і маркетингу. Навчальний посібник. – 2-е вид., перероб. і доп. – К.: “Альтпрес”, 2004. – 192с., іл.
5. Зербіно Д.Д., Гжегоцький М.Р. Екологічні катастрофи у світі та в Україні. – Львів: Бак, 2005. – 280с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Прізвище: Фоменко
Ім'я: Наталія
По-батькові: Володимирівна
Посада: Викладач екології, доцент кафедри екології і туризму
Наукова ступінь і вчене звання: Кандидат географічних наук
Організація: Івано-Франківський коледж Львівського національного аграрного університету, Приватний вищий навчальний заклад «Галицька академія»
Службова адреса: 76001, м. Івано-Франківськ, вул.Юності, 11
76006, м. Івано-Франківськ, вул.Вовчинецька, 227
Телефон: 0963799448
Факс: -
E-mail: nataly.fmnk@gmail.com
Домашня адреса: 76006 м.Івано-Франківськ, вул.24 Серпня буд.11, кв.63